

PTDE
2025

Aneks do artykułu

F.M. Wyrwa

*Czytelnictwo dla przyjemności w dobie
dzieciństwa opartego na telefonie:
wyzwania i szanse*

Czytanie dla przyjemności

M F W

Spis treści

STRESZCZENIE	2
1. ILE CZYTAMY?.....	3
2. DUŃSKI PARADOKS	5
3. REKOMENDACJE.....	6

*Czytanie to odpowiedzialność społeczna
- nie tylko obowiązek szkolny*

*Niezbędne jest rozwijanie czytelnictwa na
szeroką skalę, ponieważ kryzys w tej dziedzinie
stanowi zagrożenie dla edukacji, demokracji,
a także zdolności koncentracji.*

Mette Frederiksen
- Premier Danii

Streszczenie

Duński paradoks wskazuje, że pomimo mniejszej przyjemności z czytania deklarowanej przez **dzieci w Danii 14%**, w porównaniu do **23% w Polsce**, dorośli Duńczycy czytają znacznie więcej (**72%** czytało co najmniej jedną książkę rocznie, w porównaniu do 41% w Polsce).

Przyczyną sukcesu Danii jest systemowe podejście na poziomie państwowym, oparte na *Zielonej Księdze*, która zapoczątkowała reformę edukacji i czytelnictwa.

Wdrożono Narodową Strategię Czytania, obejmującą wszystkie szkoły i biblioteki, zakładającą ścisłą współpracę bibliotek publicznych ze szkolnymi, a za jej realizację odpowiadają gminy.

Duński model nie ma charakteru aplikacyjnego, co oznacza, że jest powszechny i obejmuje wszystkie podmioty.

W celu poprawy czytelnictwa w Polsce rekomenduje się wprowadzenie zmian legislacyjnych i programowych, aby promocja czytania stała się obowiązkiem społecznym.

Dodatkowo, proponuje się wprowadzenie do Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa powszechnego obowiązku **zakupu nowości** wydawniczych **dla wszystkich** szkół i bibliotek oraz wprowadzenie **wymogu wspólnych działań** w zakresie promocji czytania. Ważne jest również **stworzenie centralnego systemu zachęt i wsparcia** oraz **przygotowanie koordynatorów czytelnictwa**.

Ile czytamy?

% osób powyżej 16 lat, które przeczytały min. 1 książkę

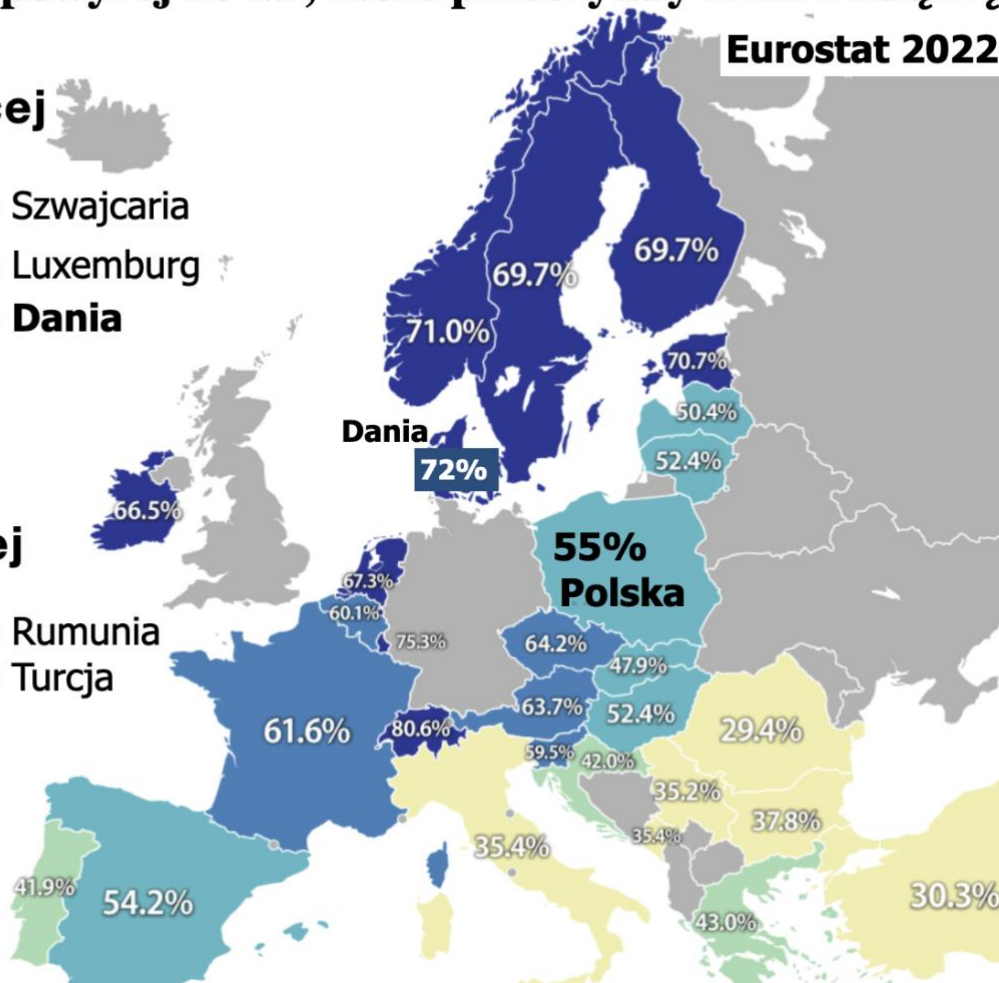
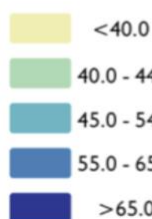
Eurostat 2022

Najwięcej

- 81% Szwajcaria
- 75% Luksemburg
- 72% **Dania**

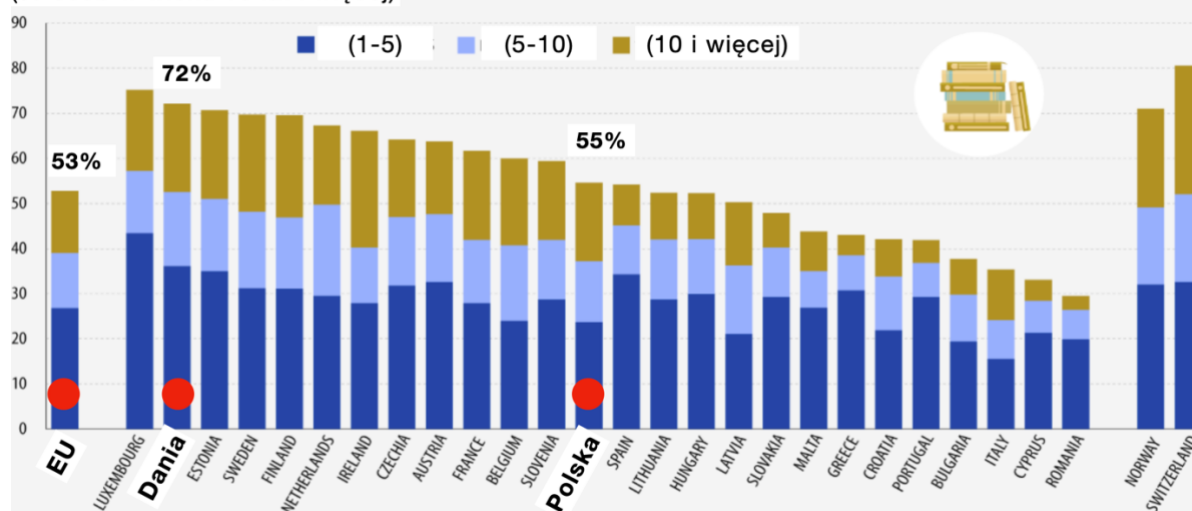
Najmniej

- 29% Rumunia
- 30% Turcja

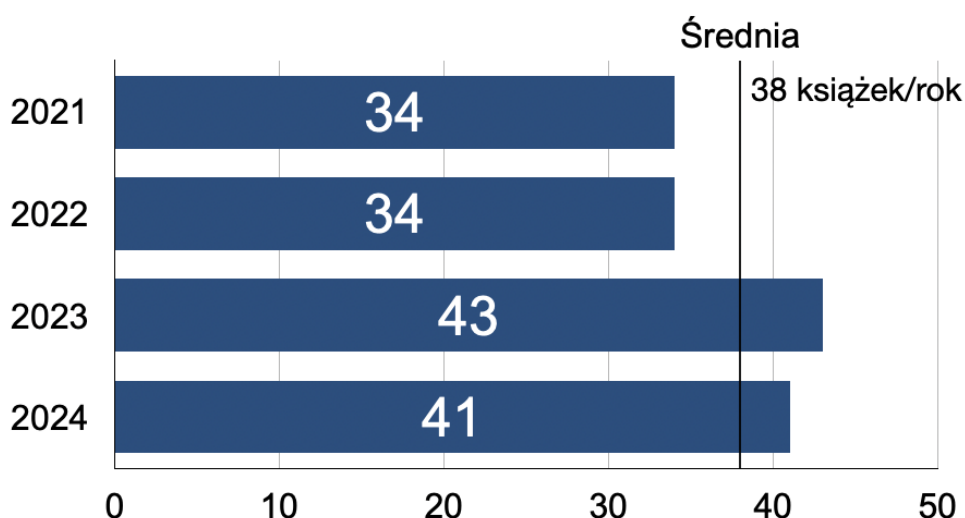
Odsetek osób czytających książki (w ciągu ostatnich 12 m-cy, 2022 r.)

(% osób w wieku 16 lat i więcej)

eurostat 2022

Czytanie książek w latach 2021-2024

Źródło: NPRC 2.0 na lata 2021-2025

I Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa na lata 2014-2020

(program ustanowiony uchwałą Rady Ministrów nr 189/2015)

W ramach programu realizowane były priorytety, takie jak:

- Priorytet 1: Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych.
- Priorytet 2: Infrastruktura bibliotek.
- Priorytet 3: Rozwijanie zainteresowań uczniów przez promocję i

wspieranie rozwoju czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży, w tym zakup nowości wydawniczych.

Narodowa Biblioteka prowadzi obowiązkowe badania czytelnictwa.

Średnio w latach 2014-2020 co najmniej 1 książkę przeczytało 38% osób

II Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025

(program ustanowiony uchwałą Rady Ministrów nr 69/2021).

Średnio w latach 2021-2024 co najmniej 1 książkę przeczytało 38% osób.

Wniosek: poziom czytelnictwa w okresie realizacji dwóch edycji Programu **nie uległ zmianie**. Jedną książkę przeczytało **średnio 38% ankietowanych**.

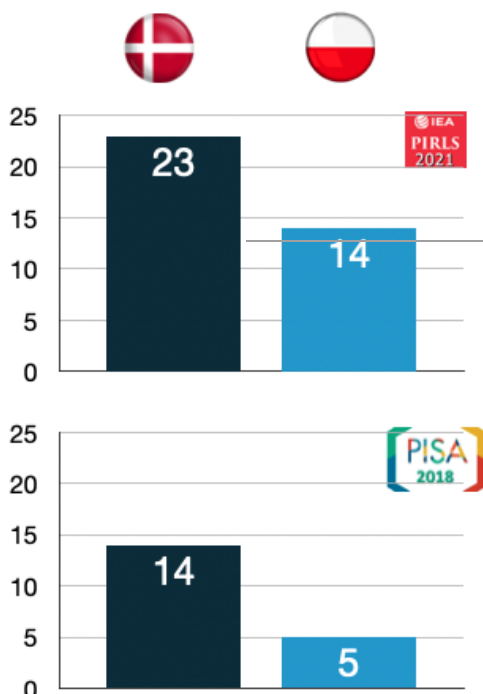
Raport NIK z 2016 r, Rozwój czytelnictwa w Polsce za lata 2012-2015

(nr 2018/2025/P/15/028/KNO). **Wnioski:**

- **Narodowy Program** stworzył jedynie warunki do rozwoju czytelnictwa, **nie zapewnił jednak znaczącego wzrostu poziomu czytelnictwa** w Polsce.
- **Należy korzystać z dobrych praktyk promocji czytelnictwa w krajach o wysokim poziomie czytelnictwa.**

1. Duński paradoks

Badanie: Lubię czytać książki:

Z badań **PIRLS 2021** (IV klasa szkoły podstawowej) wynika, że w Polsce więcej dzieci deklaruje, że lubi czytać (23%) niż w Danii (14%). Podobnie jest w badaniu **PISA 2018** (15-latkowie), gdzie młodzi Polacy częściej od Duńczyków czerpią przyjemność z lektury.

Te dane prowadzą do **duńskiego paradoksu**: mimo mniejszego entuzjazmu dzieci, dorośli Duńczycy czytają znacznie więcej. Aż **72%** z nich przeczytało w ciągu roku co najmniej jedną książkę.

W Polsce odsetek ten wyniósł w **2024 r.** wg Biblioteki Narodowej **41%** (2024 r.) (w 2022 r. wg Eurostat 55%). Sugeruje to, że nie sama przyjemność z czytania jest kluczowa. Ważniejszą rolę odgrywa **kultura i wzorce społeczne**, w których czytanie ma wysoką wartość.

Wysokie wyniki czytelnictwa to cecha charakterystyczna dla wszystkich krajów

Co sprawia, że Duńczycy tak chętnie czytają?

Kluczowe znaczenie ma strategiczne podejście na poziomie państwowym. Duński rząd i opozycja, podpisali tzw. **Zieloną Księgę**, która stała się podstawą do kompleksowej reformy edukacji, w tym rozwoju czytelnictwa.

W ramach tej reformy wdrożono **Narodową Strategię Czytania** obejmującą wszystkie szkoły i biblioteki. Strategia zakłada ścisłą współpracę między bibliotekami publicznymi a szkolnymi. Za jej realizację odpowiadają lokalne władze, tworząc **gminne strategie promocji czytania**. Ten **systemowy i powszechny program** obejmujący wszystkie biblioteki publiczne i szkolne (zwane ośrodkami edukacyjnymi), jest kluczem do sukcesu.

Polski Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa jest programem aplikacyjnym (wymaga składania wniosków), stąd nie ma charakteru powszechnego.

Model duński

Zielona księga 2024 (zmiana systemowa)

Podstawa polityczna i legislacyjna (rząd - opozycja)

(Reforma szkolna, w tym ograniczenie dostępu do ekranów na rzecz książek)

Czytanie to odpowiedzialność społeczna, a nie tylko obowiązek szkolny

Działania strategiczne (długofalowe kierunki)

1. Narodowa strategia czytania

Cel: współpraca bibliotek publicznych i szkół
Budżet 8,7 mln DKK, w tym: 3,4 mln DKK na radość z czytania

2. Gminne strategie promocji czytania

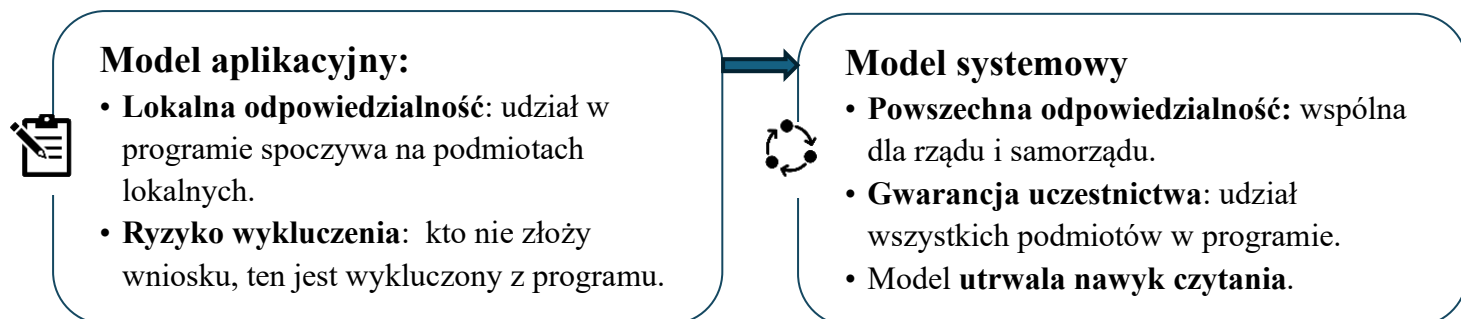
Działania operacyjne (programy, inicjatywy)

2023-2026 Każde słowo się liczy. Cel: radość z czytania

2024 Nowa kampania czytelnicza.
Biblioteki publiczne i szkoły

2025 Zakaz przynoszenia do szkół telefonów i tabletów
(Dzieci i młodzież od 7 do 16-17 lat)

2. Rekomendacje

Rekomendacja 1: działania strategiczne

Uznając powszechność czytania za kluczową odpowiedzialność społeczną, niezbędne jest podjęcie strategicznych działań legislacyjnych i programowych. W tym celu rekomenduje się:

1. **Modyfikację przepisów prawnych:** Wprowadzenie zmian w ustawach: *o samorządzie gminnym, o planowaniu przestrzennym oraz o systemie oświaty*, polegające **na poszerzeniu katalogu zadań własnych samorządu o obowiązek promocji czytania**.
2. **Modyfikację Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa (w zakresie Priorytet 3):** Przekształcenie dobrowolnego udziału w programie w powszechny obowiązek zakupu nowości wydawniczych dla szkół i bibliotek publicznych, a także wprowadzenie wymogu wspólnych działań tych podmiotów w zakresie promocji czytania na poziomie lokalnym.
3. **Stworzenie centralnego systemu zachęt i wsparcia**
 - Baza gotowych dokumentów: wzorcowe zapisy do strategii lokalnych, szkolnych programów;
 - System zachęt dla nowatorskich rozwiązań;
 - Kampanie edukacyjne skierowane do radnych i urzędników;
 - Przygotowanie specjalistów: **Koordinatorów Czytelnictwa**.
 - Promocja **zrównoważonego korzystania z mediów cyfrowych (w tym wykorzystania SI)**.

W efekcie tych systemowych zmian, gminy zyskałyby obowiązek koordynowania działań bibliotek publicznych i jednostek oświatowych w zakresie promocji czytania na poziomie lokalnym.

Uwaga: od 2026 r. samorządy będą zobowiązane do **tworzenia nowych strategii rozwoju gminy** (w miejsce fakultatywnych strategii). **Jest to szansa na przekształcenie promocji czytania z modelu aplikacyjnego w rozwiązania systemowe.** Gminy mogą pełnić rolę koordynatora lokalnych inicjatyw na rzecz czytania dla przyjemności. Co więcej, **wszystkie** biblioteki, przedszkola i szkoły powinny otrzymać środki (rządowe i samorządowe) na zakup nowości wydawniczych. To zapewni trwałość i powszechność udziału w programach rządowych, osadzając go w lokalnym prawie.

Proponowany model będzie kształtował nawyk czytania dla przyjemności.

Rekomendacja 2: działania operacyjne

Na bazie refleksji nad lokalnymi uwarunkowaniami i zaadaptowanymi wzorcami, można stworzyć autorskie programy rozwoju czytelnictwa na poziomie gminy i regionu. Koordynatorem tych strategii powinien być lokalny samorząd.

3. Lokalna strategia jako system

Wpisanie celów narodowej strategii do gminnych strategii rozwoju uczyniłoby **odpowiedzialność za czytelnictwo wartością polityki lokalnej**, która wiąże władze na wiele lat.

W ten sposób, **to, co dziś jest jedynie jednorazowym dobrowolnym działaniem** (model aplikacyjny), **stałoby się podstawowym filarem rozwoju społecznego gminy**, w którym udział w programach rządowych nie jest już łaską, lecz naturalną konsekwencją przyjętych celów.

Nie istnieje jeden uniwersalny sposób na promocję czytania książek, szczególnie wśród dzieci.

Doświadczenia krajów przodujących w czytelnictwie sugerują następujący algorytm postępowania:

1. Lokalna diagnoza

Konieczne jest uwzględnienie specyfiki regionalnej i kulturalnej. Aby ją poznać, niezbędne są **badania ankietowe** na poziomie lokalnym (diagnoza nawyków i potrzeb konkretnych grup społecznych).

2. Poszukiwanie inspiracji

Po diagnozie należy poszukiwać inspiracji w sprawdzonych rozwiązaniach (np. **Reading matters**), stosując praktyki sprawdzone w krajach bliskich kulturowo.

»» Przykłady dobrych praktyk

1. Reading Schools Programme

* **Kraj:** Szkocja (Wielka Brytania). [Link](#)

* **Opis:** Program wspiera szkoły podstawowe w budowaniu kultury czytelniczej. Obejmuje wyzwania czytelnicze, warsztaty z autorami i szkolenia dla nauczycieli, które promują czytanie dla przyjemności.

Innowacyjność polega na przyznawaniu szkołom odznak (brązowej, srebrnej, złotej) za osiągnięcia w promowaniu czytelnictwa, co motywuje uczniów i nauczycieli. W 2024 r. program dotarł do ponad 1000 szkół w Szkocji, zwiększając entuzjazm uczniów do czytania.

2. Young Readers Programme

Kraj: Anglia (Wielka Brytania). [Link](#)

Opis: program National Literacy Trust koncentruje się na dzieciach z obszarów o wysokim poziomie ubóstwa, które często nie mają własnych książek. Uczniowie szkół podstawowych uczestniczą w serii wydarzeń, podczas których wybierają książki do zabrania do domu, co jest często ich pierwszą własną książką.

Innowacyjność polega na angażowaniu lokalnych wolontariuszy i partnerów oraz na organizacji wydarzeń, które łączą czytanie z zabawą (np. spotkania z autorami, quizy literackie). Program dotarł do 25 tys. uczniów.

3. Boekenbende (Książkowy gang)

Kraj: Belgia (Flandria). [Link](#)

Opis: program skierowany do uczniów szkół podstawowych, który promuje czytanie poprzez wizyty animatorów czytania. Czytają oni fragmenty książek, organizują warsztaty kreatywnego pisanie i zabawy literackie.

Innowacyjność: polega na angażowaniu dzieci w aktywne uczestnictwo w opowieściach, co buduje ich emocjonalne połączenie z literaturą. Program dotarł do 300 szkół.

4. Lukuklaani (Reading Clan)

Kraj: Finlandia. [Link](#)

Opis: projekt skierowany do uczniów szkół podstawowych (klasy 1–6). Program dostarcza szkołom zestawy książek wybranych przez ekspertów, które odpowiadają zainteresowaniom dzieci, oraz organizuje warsztaty i wyzwania czytelnicze.

Innowacyjność polega na współpracy z autorami i ilustratorami, którzy prowadzą interaktywne spotkania, oraz na wykorzystaniu platformy cyfrowej do śledzenia postępów czytelniczych uczniów.

W 2024 r. program dotarł do 80% fińskich szkół.

5. LTSA Project

Kraje skandynawskie. [Link](#)

Opis: LTSA to międzynarodowy projekt wspierający nauczycieli szkół podstawowych w promowaniu czytania poprzez innowacyjne metody pracy, takie jak tworzenie interaktywnych książek i komiksów opartych na mitach i legendach.

Innowacyjność: program angażuje uczniów w projekty grupowe, takie jak przedstawienia teatralne i dyskusje literackie, które łączą czytanie z kreatywnością. **Innowacyjność** polega na wykorzystaniu multimediiów i współpracy międzynarodowej.

6. Læselyst (Joy of Reading)

Kraj: Dania. [Link](#)

Opis: program duńskich bibliotek publicznych skierowany do uczniów szkół podstawowych, który promuje czytanie poprzez interaktywne kampanie i wyzwania czytelnicze. Dzieci otrzymują dostęp do platformy cyfrowej z rekomendacjami książek, quizami i grami literackimi, które zachęcają do eksplorowania literatury.

Innowacyjność: polega na integracji technologii (np. aplikacje mobilne) z tradycyjnym czytaniem oraz na współpracy z nauczycielami, którzy wpłatają rekomendowane książki w program nauczania. Program wspiera również uczniów z trudnościami w czytaniu, oferując wyselekcjonowane audiobooki i e-booki.

Bibliografia:

Biblioteka Narodowa. *Stan czytelnictwa w Polsce. Lata 2012-2024.* [Link](#).

Eurostat 2024. *Persons reading books in the last 12 months by sex, age, educational attainment and number of books.* [Link](#).

Hegdal A. 2020. *Reading matters. Surveys and campaigns: How to keep and recover readers.* [Link](#)

Raport NIK. 2015. Rozwój czytelnictwa w Polsce. [Link](#)

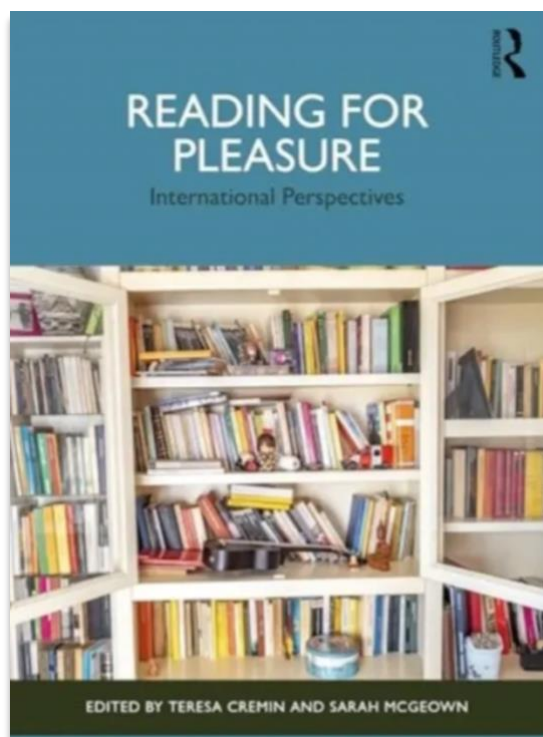
Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa **2014-2020**
uchwała Rady Ministrów nr 180/2015 z 25.10.2013

Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa **2021-2025**
uchwała Rady Ministrów nr 69/2021 z 10.09.2021

Wyrwa F., Wyrwa M. 2025

Czytelnictwo dla przyjemności w dobie dzieciństwa opartego na telefonie: wyzwania i szanse. PTDE

Dla pasjonatów czytania:

Cremin T. (2025). *Reading for Pleasure: International Perspectives*. Taylor & Francis.

michal.wyrwa@amu.edu.pl

fwyrwa@gmail.com